

แบบเก็บรวบรวมนวัตกรรมของอสม. ดีเด่นระดับชาติประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๙

ชื่อนวัตกรรม : กระบวนการ สุขภาพช่องปากเดินได้ Plus

ชื่อเจ้าของผลงาน : นางสาวนุทยา สองเมือง

- ประเภทนวัตกรรม : ☐ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product innovation)
- ☒ นวัตกรรมกระบวนการ (Process innovation)
- ☐ นวัตกรรมบริการ (Service innovation)

สาขาที่ประกวด : สาขาทันตสุขภาพ

จังหวัด : สุโขทัย

อสม.ดีเด่นระดับ ☐ เขต ☐ ภาค ☒ ชาติ

ที่มาและความสำคัญของการสร้างนวัตกรรม

ในบริบทพื้นที่ของอำเภอทุ่งเสลี่ยมเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด โดยมีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ภาระด้านสุขภาพ โดยเฉพาะปัญหาสุขภาพช่องปากทวีความรุนแรงมากขึ้น เช่น การสูญเสียฟัน ฟันผุ โรคเหงือก และภาวะเคี้ยวอาหารลำบาก ซึ่งล้วนส่งผลต่อภาวะโภชนาการ สุขภาพกาย และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยรวม จากรายงานการสำรวจสถานะทันตสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๖๐) พบดัชนีชี้วัดความรุนแรงของปัญหาสุขภาพช่องปากที่แปรผันตามอายุ โดยผู้สูงอายุที่มีฟันใช้งานได้น้อยกว่า ๒๐ ซี่ ลดลงอย่างมีนัยสำคัญจากร้อยละ ๕๖.๑ ในช่วงอายุ ๖๐-๗๔ ปี เหลือเพียงร้อยละ ๒๒.๔ ในช่วงอายุ ๘๐-๘๔ ปี ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการบดเคี้ยวและภาวะโภชนาการ สำหรับพื้นที่ตำบลกลางดง จากการสำรวจสถานะสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุในพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกลางดง พบว่าปัญหาโรคในช่องปากมีความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะปัญหาฟันผุและโรคปริทันต์ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการบดเคี้ยว สาเหตุสำคัญเกิดจากผู้สูงอายุยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการดูแลสุขภาพช่องปาก รวมถึงมีอุปสรรคในการเข้าถึงบริการทางทันตกรรม โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่ติดบ้าน ติดเตียง และผู้พิการที่ยากลำบากในการเดินทาง ปัญหาสำคัญเกิดจากรูปแบบการบริการเชิงรับ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อกลุ่มผู้สูงอายุติดบ้านและติดเตียงที่ไม่สามารถเข้าถึงสถานพยาบาลได้ ผนวกกับทัศนคติและความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในการดูแลตนเอง ทำให้รอยโรคลุกลามจนสูญเสียฟันในที่สุด ทางคณะทำงานจึงได้พัฒนานวัตกรรมกระบวนการ “สุขภาพช่องปากเดินได้ Plus” จากตั้งรับสู่การรุกถึงบ้าน โดยอาศัยกลไกทุนทางสังคมและเครือข่ายภาคประชาชน เพื่อเปิดช่องว่างในการเข้าถึงบริการและสร้างความเสมอภาคทางสุขภาพอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาเชิงรุกและเพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการในชุมชน เพื่อให้บริการดูแลสุขภาพช่องปากสำหรับผู้สูงอายุและกลุ่มเปราะบางในชุมชนได้รับความสะดวกและเข้าถึงบริการได้ง่ายขึ้น

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้บริการดูแลสุขภาพช่องปากสำหรับผู้สูงอายุและกลุ่มเปราะบางได้รับความสะดวกและเข้าถึงบริการ
๒. เพื่อเป็นเครื่องมือให้บริการสุขภาพช่องปากเบื้องต้นที่เข้าใจง่าย และสามารถใช้ได้กับประชาชนทุกกลุ่มวัย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

๑. สร้างกลวิธี กระบวนการ “ สุขภาพช่องปากเดินได้ PLUS” คือ การให้บริการตรวจสุขภาพช่องปากเคลื่อนที่ ที่เข้าถึงในชุมชน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่กลุ่มผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง และผู้พิการกลุ่มเปราะบาง สามารถแก้ไขปัญหาในการเดินทาง เพื่อให้ผู้สูงอายุ บุคคลในครอบครัวได้เห็นความสำคัญในการดูแลสุขภาพช่องปาก สร้างแรงจูงใจ กำลังใจในการดูแลสุขภาพช่องปากแก่ชุมชน กับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการให้บริการตรวจสุขภาพช่องปากเคลื่อนที่ มีดังนี้

- กล่องใส่วัสดุ
- ไฟฉาย
- แบบบันทึกการตรวจฟัน
- ใบเขียนนัดทันตกรรมสำหรับผู้ป่วย
- แพ้ความรู้ในการให้สุขศึกษา/แผ่นพับ
- นวัตกรรมพัฒนาสื่อการบริหารกล้ามเนื้อช่องปากและใบหน้า
- นวัตกรรมคู่มืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านทันตสุขภาพ
- อุปกรณ์สนับสนุนการดูแลสุขภาพช่องปาก ดังนี้ ถังน้ำทำความสะอาดช่องปาก,ผ้าก๊อซทันตกรรม สำหรับเช็ดช่องปาก,แปรงสีฟันเด็กและผู้ใหญ่,ยาสีฟันเด็กและผู้ใหญ่,ไหมขัดฟันหรือแปรงซอกฟัน,ถุงมือการแพทย์,หลอดกาแฟ,หน้ากากอนามัย,ถุงดำ,ถุงแดง

๒. ขั้นตอนการนำไปใช้

๑.ตรวจคัดกรองเป็น คีชี้นำแนวทางและคู่มือหลักสูตรอบรม อสม.เชี่ยวชาญสาขาทันตสุขภาพ เพื่อให้อสม.นำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการตรวจสุขภาพช่องปากเบื้องต้น อสม.ใช้เครื่องมือที่ใช้ในการให้บริการตรวจสุขภาพช่องปาก

๒.ประเมินได้ อสม.ตรวจสุขภาพช่องปากเบื้องต้นใช้แบบประเมินพฤติกรรมในการทำมาสะอาดช่องปาก และแบบประเมินสภาวะช่องปากที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคในช่องปาก แบ่งกลุ่มประเมินสุขภาพช่องปาก ๓ กลุ่ม

- กลุ่มสีเขียว ผลตรวจสุขภาพช่องปากไม่มีความเสี่ยง ไม่มีสภาวะช่องปากที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคในช่องปาก
- กลุ่มสีเหลือง ผลตรวจสุขภาพช่องปากมีความเสี่ยง ฟันผุ/เหงือกอักเสบ,ฟันเทียมมีปัญหา และประสงค์เล็กบุหรื
- กลุ่มสีแดง ผลตรวจสุขภาพช่องปากมีความเสี่ยง เหงือกบวมมีหนอง,แก้มบวม,มีแผล ในช่องปากเรื้อรัง,มีปุ่มหรือก้อนเนื้อในช่องปาก

๓.ส่งต่อเร็ว กลุ่มมีความเสี่ยง กลุ่มมีความเสี่ยงส่งต่อแบบเร่งด่วน

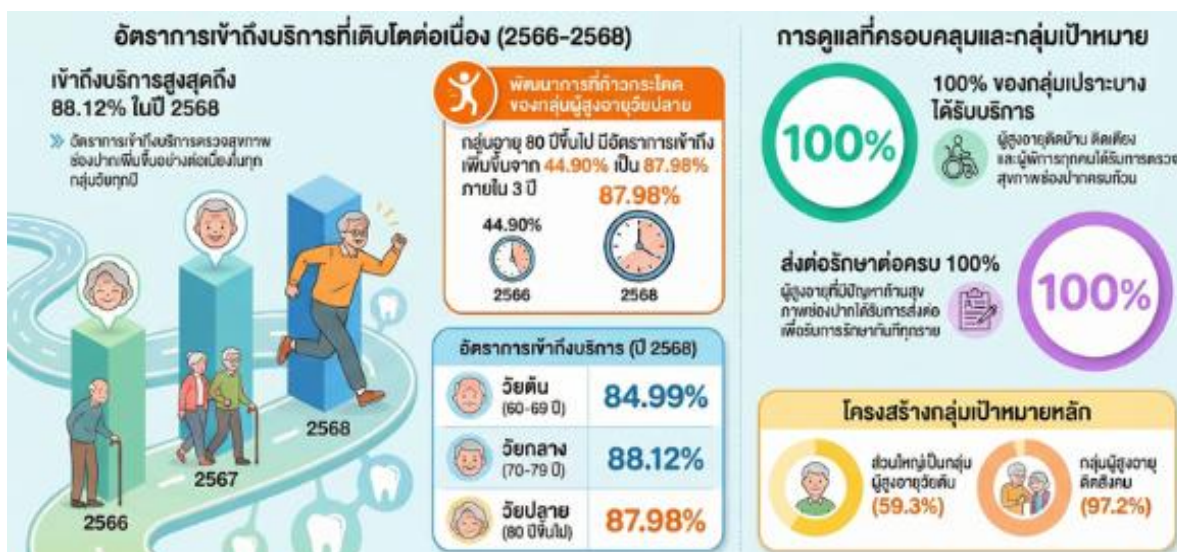
๔.การติดตามดูแล การติดตามอาการผู้ป่วยด้านสุขภาพช่องปาก ดำเนินการโดยทันตแพทย์จากโรงพยาบาลทุ่งเสลี่ยม ผ่านระบบทันตกรรมทางไกล (Tele-dentistry) และอสม.ติดตามเยี่ยมบ้านผู้ป่วยเพื่อการติดตามอาการทุก ๓ เดือน

ผลการดำเนินงาน/ประโยชน์ที่ได้รับ

จากการดำเนินงาน นวัตกรรมกระบวนการ “สุขภาพช่องปากเดินได้ PLUS” และดำเนินงานเครือข่ายแกนนำสม.ทันตสุขภาพ เข้าร่วมลงพื้นที่ตรวจสุขภาพช่องปากเบื้องต้นใช้แบบประเมินพฤติกรรมกรรมการทำความสะอาดช่องปาก และแบบประเมินสภาวะช่องปากที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคในช่องปาก พบว่า

และอัตราการเข้าถึงบริการให้บริการดูแลสุขภาพช่องปากสำหรับผู้สูงอายุและกลุ่มเปราะบางได้รับความสะดวกและเข้าถึงบริการ

ปัจจัยความสำเร็จ

๑. ความร่วมมือของผู้สูงอายุตำบลกลางดงทุกท่าน
๒. ภาศิเครือข่ายทุกภาคส่วนสนับสนุนให้ความช่วยเหลือเป็นที่ปรึกษาและร่วมส่งเสริมทุกกิจกรรม
๓. ขยายเครือข่ายสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้การดูแลสุขภาพช่องปากจากแกนนำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) หรืออสม.ทันตสุขภาพตำบลกลางดง สู่สมาชิก อสม. ด้วยกัน สร้างการกลุ่มเครือข่าย อสม. อสค. มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมชุมชนในสาขาทันตสุขภาพ และนำนวัตกรรมกระบวนการ สุขภาพช่องปากเดินได้ Plus ให้บริการเชิงรุกด้วยการเข้าไปดูแลสุขภาพประชาชนที่บ้านการเข้าถึงชุมชน
๔. มีนวัตกรรม ช่วยในการเผยแพร่ความรู้และให้คำแนะนำการดูแลสุขภาพช่องปากแก่ประชาชน
๕. นำนวัตกรรมมาใช้ต่อเนื่องปรับปรุงเพื่อรวบรวมพัฒนาเครื่องมือการใช้ให้เหมาะสำหรับการปฏิบัติงานในชุมชนจนถึงปัจจุบัน

โอกาสในการพัฒนา

ส่งเสริมพัฒนาการใช้นวัตกรรมกระบวนการ “สุขภาพช่องปากเดินได้ Plus” ให้เป็นต้นแบบ โดย อสม.ทันตสุขภาพตำบลกลางดง ขยายภาศิเครือข่ายในการบริการเชิงรุกด้วยการเข้าไปดูแลสุขภาพประชาชนที่บ้านการเข้าถึงชุมชนทั้งจังหวัดสุโขทัย

ภาคผนวก

